

RECENSION

Hans Ruin, *Enigmatic Origins. Tracing the Theme of Historicity through Heidegger's Works*, Stockholm Studies in Philosophy 15, Almqvist & Wiksell International 1994.

Redan titeln på Martin Heideggers främsta verk, *Sein und Zeit* (1927), är ett viktigt ställningstagande mot den filosofiska traditionen. Den sanna verkligheten för Platon, idévärlden, är evig. Varat berörs inte av tiden.

Sein und Zeit var planerad att innehålla sex avsnitt. Emellertid skrevs endast de två första avsnitten och den hälften av *Sein und Zeit* som skulle innehålla en "destruktion" av ontologins historia förblev oskriven. Dock handlar Heideggers senare tänkande i stor utsträckning om utläggningen av varat inom den filosofiska traditionen. En av Heideggers många originella idéer var att varat har en historia.

I motsats till för många andra filosofer fanns för Heidegger inte någon absolut skillnad mellan filosofi och filosofihistoria. Detta innebär inte att han ville ersätta filosofin med idéhistoria men att han

ansåg att filosofins förhållande till sitt förflutna skiljer sig från t ex matematikens förhållande till matematikhistorien. Heidegger yttrade t o m att "Philosophische Forschung ist ... in radikalen Sinne 'historisches' Erkennen." I ett av sina mest centrala verk, *Einführung in die Metaphysik* (1935), förklarade Heidegger att metafysik och filosofi inte kan vara vetenskaper eftersom deras frågeställningar i grunden är historiska.

Den historiska dimensionen i Heideggers tänkande är ämnet för Hans Ruins väsentliga avhandling *Enigmatic origins*. Ruin menar att "we can not understand what Heidegger means by such central concepts as being, time and truth, if we are not prepared to follow him onto the terrain where thinking encounters its own historicity." Med denna utgångspunkt, och genom att Ruin ägnar stort utrymme åt verk av Heidegger som tidigare inte behandlats särskilt mycket, kan Ruin i sin avhandling föra fram synpunkter som tidigare inte varit mycket beaktade i den stora litteraturen om Heidegger.

Tidsproblemet är centralt i Hei-

deggers tänkande. Redan 1916 publicerade han "Der Zeitbegriff in der Geschichtswissenschaft". I *Sein und Zeit* kritiserade Heidegger vad han kallade "den vulgära tidsförståelsen" och därmed den traditionella tidsuppfattningen sedan Aristoteles. I denna tradition uppfattar man tiden som en följd av nu, "eine Folge von ständig 'vorhandenen', zugleich vergehenden und ankommenden Jetzt."

Denna tidsförståelse får märkliga konsekvenser. På följande sätt beskriver Ruin Aristoteles' tidsuppfattning, framlagd i *Fysiken*: "Considering that neither the future nor the past really exists, but only the present, and that the present is only a limit value between the past and the future, it seems as if there really is no part of time that truly exists."

För att undvika denna syn på tiden, som en följd av "nu", ville Heidegger införa ett nytt tidsbegrepp. En människan lever inte enbart i nuet. Det vi kallar "nu" innehåller samtidigt det förflutna, "nuet" och framtiden.

Heidegger menade att tidsproblemet hänger samman med frågan om varat. *Sein und Zeit*, ett verk som gör anspråk på att åter ställa frågan om varats innebörd, avslutas med orden: "Uppenbarar sig tiden själv som varats horisont?"

Enligt Heidegger har man traditionellt uppfattat varat som närvaro. Därefter har man frågat: "vad är tiden?" Ruin konstaterar: "As opposed to the classical treatises on time,

Heidegger's question is not: 'What is time?' He never takes the form of this ontological question for granted. His premise is instead that the meaning of this question – the question 'What is?' – is already temporally determined... as presence."

Heidegger genomförde dock inte den ursprungliga planen för *Sein und Zeit*. Det avsnitt som skulle heta "Zeit und Sein" blev aldrig skrivet. (Heidegger höll dock 1962 ett föredrag med detta namn.) Heidegger var inte heller helt tillfredsställd med de publicerade avsnitten om tiden i *Sein und Zeit*. Trots detta har han givit ett ovärderligt bidrag till den filosofiska reflektionen över tiden.

Heideggers tidsuppfattning skilde sig från fysikens och detta har han fått kritik för. Men, som Heidegger konstaterade, arbetar fysiken med tid och rum men kan inte själv förklara vad tid och rum är. Detta är filosofins uppgift. (En inte helt lätt uppgift kan man tillägga. Man erinrar sig Augustinus' ord om att man förstår tiden så länge man inte reflekterar över den.)

Heideggers egenartade tolkning av varat och tiden, den historiska dimensionen i hans tänkande, avspeglar sig även i hans sanningsbegrepp.

Heidegger kritiserar, liksom t ex pragmatismen, den sk korrespondensteorin för sanning. I bl a *Sein und Zeit* visas konsekvenserna av Heideggers sanningsbegrepp. Enligt

Heidegger var Newtons teori om gravitationen inte sann innan Newton lade fram den. Heidegger skriver: "Det finns sanning, endast om och så länge som 'dasein' finns... Att det skulle finnas eviga sanningar bevisas först när någon bevisat att Dasein funnits och skall finnas i all evighet." ("Dasein" är Heideggers benämning på människans sätt att vara.)

Avgörande för Heidegger är tolkningen av det grekiska ordet för sanning, *aletheia*, som enligt Heidegger från början innebar "die Unverborgenheit", det oförborgade, icke fördolda. Senare fick begreppet sanning sin moderna betydelse av överensstämmelse.

Ruin visar hur Heidegger ändrade uppfattning om när denna nya syn på sanningen slog igenom. I *Platons Lehre von der Wahrheit* analyserar Heidegger Platons berömda grottliknelse och hävdar att båda sanningsbegreppen återfinns i Staten, men att sanning i betydelsen överensstämmelse med Platon blev dominerande. I "Der spruch des Anaximander" menar Heidegger däremot att denna sanningsteori uppstått redan hos den försokratiske tänkaren. Heidegger tolkar också Aristoteles syn på sanningen olika vid skilda tidpunkter. I en sen text, från 1962, tar Heidegger delvis avstånd från sin tolkning av det grekiska sanningsbegreppet.

Heideggers kritik av korrespondensteorin och tron på "eviga sanningar" är väsentlig men hans eget

sanningsbegrepp är inte oproblemiskt. Men Heideggers storhet visar sig oftast inte i hans lösningar på olika filosofiska problem. Hans förmåga att radikalt ifrågasätta den filosofiska traditionens lösningar och ställa de verkligt avgörande filosofiska frågorna gör honom till en av de stora i filosofins historia.

Att Heideggers tänkande har denna karaktär innebär att en avhandling om honom bör skilja sig från en avhandling om t ex en analytisk filosof. Ruins avhandling är indelad i sju kapitel som alla kretsar kring den historiska dimensionen i Heideggers tänkande. Ruin beskriver dessa kapitel så här: "They are directed toward a common ground, but is a ground that cannot be articulated from any single perspective." Ruin påpekar att dessa kapitel inte på ett enkelt sätt kan sammanfattas. En recension av Ruins bok blir därför inte en sammanfattning av avhandlingens resultat utan mer en beskrivning av de områden som hans avhandling behandlar.

Situationen för den som skriver om Heidegger är annorlunda idag än för 20 år sedan. Sedan man började ge ut Heideggers samlade verk, "die Gesamtausgabe", har flera tidigare opublicerade skrifter i stor utsträckning ökat förståelsen för Heideggers tänkande. Text har publicerandet av *Prolegomena zur Geschichte des Zeitbegriffs* och *Die Grundprobleme der Phänomenologie* kastat mycket ljus över *Sein und Zeit*.

För Ruins avhandling har *Beiträge zur Philosophie*, ett verk som knappast hör till Heideggers mest kända, haft avgörande betydelse. *Beiträge* skrevs 1938 men publicerades först 1989, 13 år efter Heideggers död (och 100 år efter hans födelse.) En av orsakerna till att Ruin behandlar denna text så ingående är att det i stor utsträckning är ett utforskat område. Detta beror både på att det är kort tid sedan den publicerades och att det är ett svårtillgängligt verk.

Att Heidegger kände tveksamhet inför *Beiträge* och inte publicerade den under sin livstid beror bl a på att den skiljer sig från andra verk av Heidegger genom att vara ganska ostrukturerad. Den består av korta avsnitt som inte helt tycks höra samman med varandra. *Beiträge* präglas av att Heidegger vid denna tid inte längre trodde att det var möjligt att skapa en systematisk filosofi, en förhoppning han haft vid tiden för *Sein und Zeit*. *Beiträge* är, även för att vara skrivet av Martin Heidegger, ett svårbegripligt och pretentiöst verk. Ruin visar emellertid att det också innehåller mycket av intresse.

Publiceringen av verk som *Beiträge* är också betydelsefullt för en av de centrala frågorna inom Heideggerforskningen. Efter att Heidegger 1927 utgivit *Sein und Zeit* skedde under 30-talet en "vändning" i hans tänkande. Man har därför talat om "den tidige" och "den senare" Heidegger och dis-

kuterat vad "vändningen" innebar. (Text gav Heidegger i *Sein und Zeit* en fenomenologisk analys av vardagsvärlden medan intresset senare försköts mot att undersöka texter.)

Man har vidare diskuterat hur avgörande skillnaden egentligen är mellan de två tidsperioderna i Heideggers verksamhet. John D Caputo har till och med – i analogi med hegelianismen – talat om den heideggerska "högern" och "vänstern". Den första gruppen är de som tar fasta på *Sein und Zeit* medan "vänstern" föredrar den senare Heidegger. Ruin hör till dem som betonar kontinuiteten i Heideggers tänkande och det tror jag är helt riktigt.

En annan text av betydelse för Ruins skrift är "Phänomenologische Interpretation zu Aristoteles". Denna text, som skrevs 1922, var tidigare försvunnen men publicerades 1989 i *Dilthey-Jahrbuch*. Ett verk som Ruin däremot, märkligt nog, inte omnämner är *Die Frage nach dem Ding* (1935–36, utgivet 1962) trots att detta verk bl a innehåller en intressant diskussion om sanningsbegreppet. Heidegger diskuterar i detta verk frågan "vad är ett ting?", vilken beskrivs som "en historisk fråga".

Ruins bok innehåller mycket som utrymmet inte tillåter att jag tar upp. Ruin visar t ex hur betydelsefull Nietzsches essä "Vom nutzen und Nachteil der Historia für das Leben" i *Unzeitgemässe Betrachtungen* var för avsnittet om "Zeit-

lichkeit und Geschichtlichkeit" i *Sein und Zeit*. Ett kapitel i Ruins avhandling behandlar det centrala begreppet "Augenblick", ett begrepp Heidegger har gemensamt med Kierkegaard och Nietzsche. Bl a redogör Ruin här för Heideggers fascinerande läsning av ett av-

snitt i *Also sprach Zarathustra*.

Som framgått av min recension tycker jag att Ruin skrivit en mycket intressant bok. Förhoppningsvis innebär boken, trots att den är skriven på engelska, ett genombrott för Heideggerforskningen i Sverige.

David Andersson